

Det Kongelige Kultur- og Likestillingsdepartement

Høringsuttalelse – forslag til ny boklov

INNLEDNING

Aschehoug viser til Kultur- og Likestillingsdepartementets høringsbrev av 18. august 2022, hvor departementet ber om innspill på forslag til ny boklov.

Aschehoug er et norskeid, uavhengig bokkonsern med aktiviteter og eierskap innen forlagsdrift, bokhandel, bokklubb og lydbokstrømmetjenester.

Vi støtter departementets initiativ til en boklov. En boklov vil videreføre og styrke de rammene som verner og fremmer norsk litteratur og språk. Fastpris, normalkontrakter og øvrige virkemidler er etter Aschehougs vurdering svært viktig for å sikre et velfungerende marked og for å ivareta de språk- og litteraturpolitiske målene i bokbransjen.

Aschehoug er medlem i Den norske forleggerforeningen, og slutter seg til foreningens grundige høringssvar. Som et stort kulturforlag med stor bredde i utgivelsene og aktiviteter i mange deler av bokmarkedet, har Aschehoug likevel noen andre perspektiver på tre områder, og leverer derfor inn våre synspunkter i et eget høringssvar.

ACHEHOUGS MERKNADER

Ad. § 3 Lovens virkeområde, om Bokgruppe 2

Departementet åpner i sitt høringsnotat for en alternativ definisjon av lovens virkeområde, der pensumbøker for høyere utdanning og fagbøker (Bokgruppe 2.1 og 2.2) holdes utenfor lovens virkeområde på lik linje med lærebøker for grunn- og videregående skole. Aschehoug støtter denne alternative definisjonen, og det er vår vurdering at det vil være i tråd med lovens formål og i norsk fagspråks klare interesse at disse bøkene holdes utenfor lovens virkeområde.

Markedet for omsetning av pensumbøker er lite elastisk, og fastpris er ikke en viktig faktor for å opprettholde et fysisk bokhandlernettsverk, i motsetning til i allmennbokmarkedet. Det potensielle markedet for hver pensumbok er i overveiende grad bestemt av antallet studenter som har boken på sin pensumliste. Det er hovedsakelig forlagenes evne til å lage relevant pensumlitteratur og få bøker inn på universitetenes pensumlister som er avgjørende for markedets størrelse og i mindre grad bokhandlernes lokale markedsaktiviteter.

Fripris vil på dette området være et avgjørende premiss for å oppnå lovens formål gjennom å sikre videre utvikling av gode norskspråklige pensum- og fagbøker.

Bruktboksallet er stort og økende. En lang fastprisperiode vil bidra til å holde prisene på bøkene høye i flere semestre og dermed drive studentene ytterligere i retning bruktbok uten at forlag og forhandlere har mulighet til å konkurrere. Ved omsetning i bruktbokmarkedet får hverken forfatter, utgiver eller campusbokhandlere en andel av salgssummen. Vekst i bruktboksallet, gjennom at samme eksemplar omsettes flere ganger enn i dag, vil redusere mulighetene for forfattere og forlag til å arbeide med nye norske fagbokutgivelser.

Norsk akademisk litteratur møter videre en betydelig og økende konkurranse fra engelskspråklige bøker. Engelske pensumbøker er ikke underlagt fastpris, hvilket gir engelskspråklige lærebøker en betydelig konkurransefordel i forhold til norske, både gjennom mulighet til rabatter i pensumpakker og gjennom anledning til å utvikle nye digitale forretningsmodeller som er mer prisgunstige for studentene uten å vente på utløpet av en fastprisperiode.

Konkurranseulempen fastprisen i bokgruppe 2 påfører norske akademiske forlag gjelder især innenfor digitale tilgangsmodeller. Dersom norske pensumbøker må inngå i et fastprisregime med en rullende fastpris på 12 eller 18 måneder, vil dette ha som konsekvens at ny og oppdatert norsk faglitteratur ikke kan tilbys i abonnementsløsninger eller digitale korttidslisenser før fastprisperioden er over. Dermed vil den nyeste forskningen/kunnskapen ikke kunne formidles til studenter og andre i digitale abonnementsløsninger før tidligst ett år etter første publisering av fagboken. En slik forsinkelse vil ikke være hensiktsmessig for hverken studenter eller profesjonsutøvere som er avhengige av tilgang til helt oppdatert kunnskap på sitt fagfelt. Fastpris på pensum- og fagbøker vil også sette de norske forlagene ute av stand til å spille en rolle i den strategiske digitaliseringsprosessen som pågår i universitets- og høyskolesektoren, noe som igjen vil føre til at norsk fagspråk vil spille en mindre rolle i kunnskapssektoren i fremtiden.

Det har i løpet av de siste årene blitt utviklet og etablert nye tilgangsmodeller som for eksempel korttidslisenser på digitale bøker for å sikre studentene tilgang til pensum på en enklere og billigere måte. I dagens avtaleverk og i lovforslaget vil ikke de nyeste

bøkene kunne inkluderes i slike tjenester. Det er ikke i tråd med lovens formål om slike nyvinninger som både er i studiestedenes, studentenes, forlagenes og forfatternes interesse blir vesentlig begrenset av omfattende fastprisreguleringer i en ny boklov. Tvert imot er formålet best ivarettatt ved å holde bøkene i gruppe 2 utenfor loven.

Aschehoug ønsker å utvikle smartere og mer effektive løsninger for formidling av ny forskning og kunnskap på norsk i partnerskap med utdanningsinstitusjonene, studentene og de faglitterære forfatterne, i skarp konkurranse med internasjonale tjenester på engelsk. For at vi skal lykkes er vi avhengige av likeverdige konkurransevilkår ved å unnta pensum- og fagbøker i bokgruppe 2 fra boklovens virkeområde.

Ad. strømming av lydbøker omtalt i § 7 Plikt til å tilby og levere digitale lydbøker og §11 Vilkår for forhandlinger mellom leverandør og forhandler

Aschehoug slutter seg i hovedsak til Forleggerforeningens vurderinger. Når det gjelder strømming av lydbøker og ikke-diskrimineringsbestemmelser har Aschehoug noen ytterligere innspill, spesielt vedrørende håndteringen av lydbøker i strømming og konkurransevilkårene knyttet til dette.

I høringsnotatet punkt 4.8.2 sier departementet følgende om tilbuds- og leveringsplikt i abonnementstjenestene: *Departementet presiserer at det ikke foreslås å innføre en tilbuds- eller leveringsplikt i abonnementene som strømmetjenestene tilbyr. En slik plikt kunne gjøre tjenestene likere og dermed favorisere de eller den største aktøren, som fort vil kunne utvikle seg til monopolist.*

Aschehoug støtter departementet i dette synet. Faren for monopolisering i strømmeøkonomien er betydelig, slik tilfellet er i musikkbransjen, med påfølgende negative konsekvenser for både rettighetshavere og produsenter.

I markedet for strømming av lydbøker ville det få konsekvenser i strid med lovens formål å innføre lik leveranse-/tilbudsplikt, lik eksponering og like handelsvilkår i alle tjenester. Når alle betingelser er like for alle aktører, er det først og fremst markedsinvesteringer som gjenstår som konkurranseparametere, og den aktøren med størst investeringsevne vil kunne oppnå en monopolposisjon. En monopolsituasjon vil være til stor ulempe for brukere, forfattere og forlag.

Ved å la markedet utvikle seg og la lydboktjenestene konkurrere om plassen, vil en differensiering av tilbudet vokse fram, basert på kundenes preferanser. Ulikt innhold i tjenestene og mindre ensretting vil være en stor fordel for både forbrukerne, forfatterne og forlagene. Med et mangfold av aktører vil ikke en enkelt monopolist ha mulighet til å diktere betingelsene i markedet.

Om man lar utviklingen av strømmetjenestene spille seg ut under den eksisterende konkurranserettslige reguleringen, er det vår oppfatning at det vil være egnet til å ivareta et mangfold innenfor litteraturen og i tilbudet til publikum.

Vi anbefaler derfor at departementet opprettholder sitt ståsted og ikke innfører skaffe- og leveringsplikt i strømmemarkedet.

Ad. § 11 Vilkår for forhandlinger mellom leverandør og forhandler

Aschehoug mener at avanseregulering ikke vil bidra til å oppnå lovens formål, men tvert imot føre til reduksjon i mangfoldet av forfattere og utgivelser, antall forlag og bokhandlere. Årsaken er at en avanseregulering på et gitt nivå vil redusere bokhandlerne evne til å satse på hele bredden av litteratur.

Ordinær kostnadsvekst i bokhandelen kombinert med liten eller ingen prisvekst på bøker gjennom mange år, har ført til lave marginer og press på lønnsomheten også i sisteleddet. Bokhandelen har gjennomgått en betydelig effektivisering de senere årene, og har dekket opp for mye av lønnsomhetstapet på denne måten. Like fullt har det syntes nødvendig for forhandlerne å hente inn deler av margintapet gjennom økte rabatter fra forlagene. Fastprisen, som er svært viktig for alle aktører, har samtidig den effekten at bokhandlerne ikke kan dekke økte kostnader gjennom økte priser til sluttkunden.

Dersom det blir innført en avanseregulering med et nivå som er under dagens, vil bokhandlerne bli tvunget til å finne tiltak som kompenserer for avviket mellom gammelt og nytt rabattnivå. Ettersom de ikke kan gjøre dette gjennom prisøkninger til forbrukerne, må en reduksjon i rabattnivået dekkes inn gjennom andre virkemidler. Dette vil tvinge forhandlerne til å prioritere mer lønnsomme bestselgere fremfor bredde, og ved å øke andel andre varer på bekostning av bøker. Denne utviklingen vil være uheldig og ikke i tråd med lovens formål.

Redusert lønnsomhet vil for enhver næringsvirksomhet representere en utfordring. Om dette skjer i sisteleddet vil det føre til en reduksjon i antallet bokhandlere, først og fremst frie, uavhengige forhandlere rundt om i landet. Det er ingen tvil om at det er mer krevende enn noen gang å drive både forlag og bokhandel, men løsningen ligger ikke i å ensidig redusere sisteleddets evne til å møte målene i språk- og litteraturpolitikken for å overleve.

Forlagene og forhandlerne skal sikre både bredde og bestselgere. Å kunne satse tungt på nye forfatterskap og utgivelser er særlig viktig, og dette skjer best dersom forlag og forhandler deler på risiko og kostnader. En økt satsning på nye forfatterskap må kunne stimuleres av forlagene ved å gi økte ytelser for å få større motytelser tilbake. En avanseregulering vil begrense denne muligheten.

Bestselgerne er avgjørende for å finansiere bredden i utgivelsene. En utgivelse som selger lite, og som dermed ofte er ulønnsom, finansieres av bestselgerinntektene, som representerer en viktig forutsetning for forlagenes evne til å drive en bred og innovativ forlagsvirksomhet. Å frata forlagene muligheten til å stimulere salget av bestselgere gjennom økt rabatt til forhandler, vil dermed ikke bidra til oppnåelse av lovens formål og vil redusere mangfoldet av utgivelser.